

Michael J. Douma, *How Dutch Americans Stayed Dutch. An Historical Perspective on Ethnic Identities* (Amsterdam University Press, Amsterdam 2014, 238 p., ISBN 978 90 8964 645 3).

Identiteit en inburgering van etnische groepen in Nederland zijn onderwerpen die de laatste jaren geen moment uit de schijnwerpers zijn geweest. Met de komst van de kabinetten-Rutte is het politieke en maatschappelijke debat erover in een nieuwe fase van verharding beland. Hoewel de beleidsnota uit 2011 nog steeds eufemistisch spreekt van integratie, wordt er feitelijk assimilatie verwacht en lijkt de multiculturele samenleving definitief failliet verklaard. Immigranten worden geacht vooral zelf inspanningen te leveren om zich zo goed mogelijk aan te passen aan de waarden van 'de' Nederlandse samenleving. In de maatschappelijke discussie is er opmerkelijk weinig aandacht voor het feit dat ook grote groepen Nederlanders in het verleden als immigrant hun weg hebben moeten zoeken in voor hen vreemde samenlevingen en daarbij lang op het kompas van hun eigen – vaak religieus bepaalde – identiteit zijn blijven varen. Als er vorig jaar een boek zou zijn verschenen met de titel 'Hoe Marokkaanse Nederlanders Marokkaans zijn gebleven' zou dat ongetwijfeld koren op de molen van populistische politici zijn geweest en als een provocatie zijn uitgelegd aan het electoraat. Het is de verdienste van de Amerikaanse historicus-met-Nederlandse-wortels Michael Douma dat hij in de handelseditie van zijn proefschrift juist Nederlandse hoofdrolspelers rond dit prikkelende onderwerp voor het voetlicht plaatst en daarmee een spiegel levert die het integratiedebat in Nederland momenteel zo goed kan gebruiken.

Douma kiest daarbij voor een relatief nieuwe insteek. Waar veel van de literatuur die de Nederlands-Amerikaanse migratiestroom inmiddels heeft opgeleverd zich richt op de negentiende en begin twintigste eeuw, betreft Douma ruim anderhalve eeuw in zijn analyse die de periode van 1840 tot heden bestrijkt. Hij bouwt daarbij voort op het werk van vele van zijn Amerikaans-Nederlandse voorgangers, vooral dat van Robert Swierenga, en verbindt recente studies van Nederlandse historici als Hans Krabbendam en Enne Koops met elkaar. Innovatief is ook zijn theoretische benadering van de concepten etniciteit en 'Dutchness'. Etnische identiteit beschouwt hij als een groepsfenomeen met meerdere betekenissen, dat door de tijd heen continu verandert via het sociale discours en door invloeden van binnen en buiten de groep. De drie belangrijkste invloeden zijn volgens Douma te vinden in de ontwikkelingen in de Amerikaanse cultuur en maatschappij (zoals de Burgeroorlog en de druk om te veramerikaniseren), de beeldvorming die telkens opnieuw vorm krijgt in contacten met nieuw gearriveerde Nederlandse immigranten of uit correspondentie met Nederland, en de ontwikkeling van de onderlinge verhoudingen binnen de groep (bijvoorbeeld veroorzaakt door generatieverschil). Hieraan ontleent 'Dutchness' zijn dynamiek én zijn diversiteit qua invulling. Douma gebruikt de schematische uitwerking van deze drie invloeden door de tijd dan ook als model om zijn hoofdstukken te structureren.

De definitie van 'Dutch Americans' die Douma voor deze studie hanteert, is echter veel beperkter dan de titel van zijn boek suggereert. Hoewel hij op basis van de census uit het jaar 2000 vaststelt dat 5 miljoen Amerikanen claimen Nederlandse wortels te hebben, stelt hij zonder verdere onderbouwing vast dat voor velen van hen 'Dutchness' persoonlijk geen betekenis meer heeft als etnische identiteit, domweg omdat ze zijn geassimileerd. Hij reserveert de term Dutch Americans uitsluitend voor de groepen van calvinistisch protestanten. Hij richt zich daarbij vooral op het Midden-Westen (Michigan en Wisconsin), waar veel Nederlandse orthodox calvinisten uit de tradities van de Afscheiding van 1834 en de Doleantie van 1886 in gemeenschappen bij elkaar woonden en zich hadden aangesloten bij de Reformed Church of America (RCA) of de daaruit afgesplitste Christian Reformed Church (CRC). Ze waren organisatorisch dominant, uiteindelijk het meest geïnstitutionaliseerd en hebben het rijkste bronnenmateriaal nagelaten. Zijn stelling dat religie en niet klasse of ras de centrale premisse was waarop Nederlands-Amerikaanse gemeenschappen werden gevormd en waarin 'Dutchness' als identiteit vorm kreeg en veranderde, zou echter aan overtuigingskracht hebben gewonnen wanneer hij op zijn minst een poging had gedaan om een consequente vergelijking te maken met Nederlandse immigranten met een

katholieke of een andere levensbeschouwelijke achtergrond. Nu bekruipt de lezer toch het gevoel vooral een boek over de eigen zuil te lezen.

Dat laat onverlet dat Douma een rijk gedocumenteerd, boeiend en goed leesbaar verhaal heeft geschreven. In zijn chronologisch gepresenteerde hoofdstukken werkt hij telkens een speciaal thema uit om de ontwikkeling van Dutchness als koepelbegrip voor de persoonlijke identiteit van Nederlands-Amerikaanse protestanten te kunnen illustreren. Sommige van die thema's zijn verrassend goed gekozen. Zo laat hij in hoofdstuk 3 zien op welke wijze de Nederlands-Amerikaanse groep zich positioneerde in een nationaal discours over ras en etnische identiteit aan de hand van het verhaal van een Afro-Amerikaanse jongen die het Zuiden na de Burgeroorlog was ontvlucht en opgroeide in een Nederlands-Amerikaans gezin. Hoofdstuk 6 is met name interessant omdat het inzichtelijk maakt welke invloed generatieverschil heeft gehad op de ontwikkeling van de Nederlands-Amerikaanse identiteit. Het toont de worsteling van de tweede generatie, die zich een eigen identiteit moet zien te verwerven ergens halverwege de streng religieuze achtergronden van de eerste generatie en het zich snel moderniserende Amerika, aan de hand van de aanvankelijk uiterst opstandige Nederlands-Amerikaanse novelist Arnold Mulder, die uiteindelijk toch vrede krijgt met zijn 'hybride' identiteit.

Vanaf het zevende hoofdstuk laat Douma zien hoe er in de jaren 1930 via de ontwikkeling van het festival Tulip Time in Holland Michigan nieuwe Nederlands-Amerikaanse identiteiten worden gecreëerd, die eerder door commercie dan door religie worden gekenmerkt. Deze ontwikkeling, weg van kerklidmaatschap en de religie van de voorvaders zet zich na 1945 voort, met een vervagend etnisch identiteitsgevoel als gevolg, aldus Douma. Juist dit hoofdstuk had aan kracht gewonnen als er voor een vergelijking met andere religieuze groepen gekozen was en het veranderde karakter van de – inmiddels door overheden gestuurde – migratie nadrukkelijker in de analyse was betrokken. Het laatste hoofdstuk toont onder meer het effect van de social media en het gemak waarmee familiegeschiedenissen via internet worden uitgewisseld voor een herleving van een zekere mate van Dutchness, in al zijn diverse facetten en complexiteit.

Het boek kent naast de beperkte definitie van Nederlands-Amerikanen een andere zwakte en dat is de slordigheid waarmee Douma zich verantwoordt. Zowel het notenapparaat als de bron- en literatuurvermeldingen worden ontsierd door omissies en fouten. Zo vergeet hij in de annotatie van Nederlandse archiefverwijzingen vaak toegangsnummers of inventarisnummers te vermelden, wat de controleerbaarheid lastig maakt. In de lijst van geraadpleegde Nederlandse archieven ontbreken minstens vijf collecties uit het Nationaal Archief en een uit Leiden, die wel in de annotatie zijn opgenomen. Collecties worden onterecht opgevoerd (Stadsarchief Amsterdam, collectie 646 betreft het Surinaamse plantage archief Louis Bienfait 1729-1912) of Nederlandse namen met Amerikaanse verhaspelt (HDNP VU, collectie 492 betreft het archief van de Christelijke Emigratie Centrale). Hoewel hij bij de hoofdstukken 3 en 6 vermeldt dat het bewerkingen zijn van eerder verschenen artikelen, zijn ze niet onder zijn naam in de literatuurlijst terug te vinden. In hoofdstuk 2 ontbreekt een vermelding dat delen van een paragraaf eerder zijn gepubliceerd in het *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geschiedenis* 7 (2010), nr. 2, 32-55zelfs volledig, terwijl er toch een aantal alinea's letterlijk is overgenomen (van p. 46, 49, 53-54). In het licht van de huidige discussie over zelfcitatie in wetenschappelijk Nederland is dat op zijn minst onhandig. Het doet echter niets af aan de maatschappelijke relevantie die dit boek zou kunnen hebben.

Marijke van Faassen, Huygens ING